Beleidsplan Armoedebestrijding 2024

Gemeente Nijkerk

28 maart 2024

Inhoud

Inleiding **2**

1. Landelijke ontwikkelingen en aanpak **3**

1.1 Landelijk beeld 3

1.2 Landelijke aanpak 4

1.3 Ontwikkelingen Participatiewet 5

2. Situatie in Nijkerk **6**

2.1 Overzicht minimaregelingen 2023 6

2.2 Cijfermatige informatie over gebruik maatregelen 8

2.3 Analyse 9

3. Kaders en doelstellingen **10**

3.1 Gemeentelijke Ontwikkelagenda 2023-2026 10

3.2 Doelstellingen en randvoorwaarde armoedebestrijdingsbeleid 11

4. Rol en verhouding lokaal particulier initiatief **12**

5. Aanpak en maatregelen **15**

6. Communicatie **17**

6.1 Algemeen 17

6.2 Communicatie richting professionals en vrijwilligersorganisaties 17

6.3 Communicatie richting inwoners 18

7. Financiën **19**

8. Conclusies en samenvatting **20**

Inleiding

Voor u ligt het Beleidsplan Armoedebestrijding 2024 van de gemeente Nijkerk. In eerdere nota's, spraken we nog over minimabeleid. Armoedebestrijdingsbeleid dekt de lading beter omdat armoede zich niet alleen beperkt tot inwoners met een minimum inkomen.

De vorige nota dateert van enige tijd geleden. De gemeente Nijkerk heeft echter in de tussentijd niet stil gezeten. De afgelopen jaren heeft er een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden naar de uitvoering van het beleid, het bereik en de inhoud van de regelingen. Dit onderzoek, uitgevoerd door het Bureau Kwiz, is separaat beschikbaar en geeft een zeer compleet beeld van de regelingen, het gebruik daarvan en de normen. Ook geeft het een aantal adviezen en aanbevelingen, onder meer om het gebruik van de regelingen te vergroten.

Daarnaast participeert de gemeente in het financieel netwerkoverleg waar naast onder meer het welzijnswerk en de schuldhulpverlening, het particulier initiatief vertegenwoordigd is. Het particulier initiatief is gestart met acties om de benutting van regelingen te vergroten. De gemeente Nijkerk heeft – vooruitlopend op de totstandkoming van deze nota – aangegeven deze acties waar mogelijk te ondersteunen of zelfs in gezamenlijkheid uit te voeren.

Deze nota is als volgt opgebouwd:

1. In hoofdstuk 1 worden de landelijke ontwikkelingen en het landelijk beleid beschreven.
2. In hoofdstuk 2 komt de Nijkerkse situatie aan de orde.
3. In hoofdstuk 3 worden de gemeentelijke kaders en doelstellingen beschreven.
4. In hoofdstuk 4 de rol en verhouding tot het particulier initiatief.
5. In hoofdstuk 5 geeft de aanpak en maatregelen weer.
6. Hoofdstuk 6 is een vervolg op hoofdstuk 5 en gaat specifiek in op communicatie
7. Hoofdstuk 7 is het financieel overzicht.
8. In het laatste hoofdstuk worden conclusies en een samenvatting gegeven.

1. Landelijke ontwikkelingen en aanpak

1.1 Landelijk beeld

In onderstaand kader wordt zichtbaar dat het leven in armoede in Nederland in 2021 licht daalde. Inmiddels zijn we anderhalf jaar en een oorlog verder. De stijgende energieprijzen en de daarmee gepaard gaande inflatie heeft directe financiële gevolgen voor veel gezinnen. Zo steeg het aantal achterstanden bij zorgverzekeraars (waar schuldenproblematiek vaak het eerst zichtbaar wordt) in de eerste negen maanden van 2022 met 17% ten opzichte van de eerste negen maanden van 2021. Op basis van cijfers van het CBS prognosticeerde ABN AMRO een toename van het aantal gezinnen met problematische schulden tot ongeveer 670.000, het hoogste aantal sinds 2015[1].

Landelijke cijfers en ontwikkelingen

In 2021 maakten 891.000 mensen deel uit van een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens; een kwart daarvan was een minderjarig kind (209.000).[2] Dat betekent dat 6,6 procent van alle kinderen leeft met armoederisico, een jaar eerder was dat nog 6,8 procent (218.000). Voor de bevolking als geheel bleef het risico in 2020 en 2021 gelijk op 5,4 procent. Bij werkenden daalde het armoederisico licht. Het aantal mensen in armoede zou echter volgens het CPB zonder aanvullend beleid in 2024 stijgen tot 5,7% van de bevolking en 7% van de kinderen.

370.000 mensen leefden in 2021 al ten minste vier jaar achtereen in een huishouden met een laag inkomen (2,3 procent van de bevolking). Het langdurige armoederisico kwam daarmee iets lager uit dan in 2020 (2,4 procent). Ook bij kinderen daalde het licht: van 3,1 procent naar 2,9 procent.

De lage-inkomensgrens staat voor een vast koopkrachtbedrag dat jaarlijks wordt gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling. In 2021 lag de grens voor een alleenstaande op € 1.130 netto per maand. Voor een paar zonder kinderen was dat € 1.590, en met twee minderjarige kinderen € 2.170. Voor een eenoudergezin met twee minderjarige kinderen bedroeg de grens € 1.720.

Hoewel de economie in 2023 opgeveerd is, het aantal bijstandsuitkeringen historisch laag is en het aantal openstaande vacatures historisch hoog is, blijft het aantal mensen met problematische schulden en het aantal dat in armoede leeft, dus nog steeds hoog. Volgens het Nibud staat 14% van de Nederlanders maandelijks of permanent in het rood. De energiecrisis is hier deels debet aan. Immers, bij armoede is niet zo zeer de hoogte van de inkomsten bepalend, maar de hoogte van de inkomsten na aftrek van vaste lasten. Daardoor komen huishoudens in beeld met een inkomen dat (veel) hoger is dan modaal. De vraag rijst hoe ver de verantwoordelijkheid van de overheid strekt en wat de (plaatselijke) overheid kan als het gaat om preventieve en curatieve maatregelen op het gebied van schulden en armoede. Het gaat in veel gevallen immers om het evenwicht tussen particuliere inkomsten en uitgaven. Alleen op het laagste inkomensniveau (bijstand) is er in de zin van inkomsten een door de overheid geregeld vangnet.

Dat vangnet kan ook belemmerend werken. Sociale diensten balanceren op een wankel evenwicht tussen snel een uitkering verstrekken en het stimuleren van diegenen die in hun eigen inkomen kunnen

[1] Cijfers ABN AMRO. Publicatiedatum 14 oktober 2022.

[2] De gegevens in deze tabel komen van het CBS. Publicatiedatum 2 december 2022.

voorzien. Cliënten zijn vaak ook vrijgesteld van gemeentelijke belastingen en ontvangen daarnaast zorgtoeslag, huurtoeslag, enzovoorts. Het verschil in het bedrag dat per maand overblijft tussen mensen die een uitkering krijgen en mensen die werken met een bedrag tot 120 % van het minimumloon is vaak klein. Dit werkt niet altijd motiverend. Armoedebestrijding is deels een kwestie van een goed re-integratiebeleid. Overigens is werk niet voor iedereen het antwoord, bijvoorbeeld niet voor ouderen. Gemeenten worstelen dan ook met de vraag hoe armoede en problematische schulden voorkomen kunnen worden en hoe ze tijdig gesignaleerd kunnen worden. Om ook de groep met hogere inkomsten te bereiken en om te voorkomen dat kleine schulden uiteindelijk uitgroeien tot grote schulden worden op diverse plaatsen in Nederland meldpunten ingericht waar een breed scala aan organisaties bij wordt betrokken. Bij armoede en schuldenbestrijding wordt in eerste instantie vooral gedacht aan de organisaties die hier hun werk van gemaakt hebben, zoals de schuldhulpverlening. Maar dit zijn vooral de instanties die in beeld komen wanneer de problemen er al zijn: ze werken veelal curatief, niet preventief. Daarom is het belangrijk ook organisaties te betrekken die schuldenproblematiek als eerste in beeld krijgen. Dat zijn bijvoorbeeld banken, notarissen en deurwaarders.

Kinderen
Jonge kinderen zijn geen aparte doelgroep als het gaat om leven in armoede of het hebben van schulden. Zij maken immers (meestal) deel uit van een huishouden. Het is echter wel een groep die zonder dat zij iets aan de oorzaken van armoede kan doen, de dupe wordt van de gevolgen ervan. Iedereen is het erover eens dat vooral kinderen daardoor niet mogen worden getroffen. Zij worden door armoede geremd in hun ontwikkeling, bedreigd in hun gezondheid en lopen het risico uitgesloten te worden.

Ouderen
Er is een grote groep ouderen die moet rondkomen van uitsluitend AOW of van AOW met een pensioen van maximaal € 200 per maand. Een deel van deze ouderen heeft grote moeite rond te komen. Dit uit zich onder meer in het zich onthouden van uitgaven die te maken hebben met participatie. Er is geen geld voor openbaar vervoer, de aankoop van een bloemetje bij familiebezoek, een kopje koffie buiten de deur; vrienden worden niet thuis uitgenodigd etc. Dit leidt tot vereenzaming en soms verwaarlozing. Met name deze groep kampt met sterke gevoelens van schaamte en zal daarom in veel gevallen de financiële problemen nooit bespreken, laat staan om hulp vragen. Deze groep is daarom erg moeilijk te identificeren.

Andere groepen
Eén op de zes inwoners van Nederland is laaggeletterd. Daarnaast zijn er veel inwoners die moeite hebben om regelingen te kunnen begrijpen. Voor deze groepen is begrijpelijke communicatie vanuit de overheid een basisvoorwaarde om te kunnen participeren en gebruik te kunnen maken van regelingen. Uitgangspunt daarbij is communicatie op B1 niveau[3] en waar mogelijk communicatie door middel van pictogrammen voor uitleg.

1.2 Landelijke aanpak

Uit 1.1 blijkt dat een aanpak van armoede en schuldenproblematiek nog steeds zeer actueel is. Niet voor niets is er inmiddels een ministerie waarbij armoedebeleid expliciet in de benaming is opgenomen.

Juli 2022 kwam er dan ook een kamerbrief waarin de minister een samenhangende aanpak geldzorgen, armoede en schulden aankondigde. Doelen zijn onder meer: halvering van het aantal kinderen dat opgroeit in armoede in 2025 en halvering van armoede en problematische schulden in 2030. De

[3] Taalniveau B1 staat voor eenvoudig Nederlands. De overgrote meerderheid van de bevolking begrijpt teksten op taalniveau B1. Ook mensen die geen (hoge) opleiding hebben gehad. Een tekst op B1-niveau bestaat uit makkelijke woorden die bijna iedereen gebruikt. En uit korte, eenvoudige en actieve zinnen. Bron: de rijksoverheid.

Factsheet Aanpak geldzorgen, armoede en schulden geeft een breed overzicht van bestaande en geplande acties die het Rijk met (vooral) gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en andere partijen uitzet en heeft uitgezet.

Het gaat daarbij om preventieve en curatieve acties waarbij toegang tot voorzieningen, participatie en versterking van inkomenszekerheid de rode draden vormen. Belangrijk aandachtspunt daarbij is het tegengaan van de armoedeval. Acties die daarvoor ingezet zijn, zijn het verruimen van bijverdiengrenzen binnen de Participatiewet en overleg met sociale partners over versterking van het cao-loongebouw.

Daarnaast zet het Rijk in op beter gebruik van regelingen. Zij stelt dat mensen in armoede geld mislopen, omdat ze geen gebruikmaken van regelingen. Het Rijk richt daarom op een betere ondersteuning van burgers om niet-gebruik tegen te gaan. Dat doet zij langs deze vier sporen:

1. Het proactief informeren van mensen dat ze recht hebben op een regeling.
2. Het informeren van grote groepen rechthebbenden.
3. Het helpen verbeteren van passende onlinedienstverlening.
4. Het verder ontwikkelen en ondersteunen van (gemeentelijke) hulpverlening[4].

Het ligt in de rede dat er voor gemeentelijk armoedebestrijdingsbeleid extra middelen beschikbaar komen, maar daar is op dit moment nog geen duidelijkheid over.

1.3 Ontwikkelingen Participatiewet

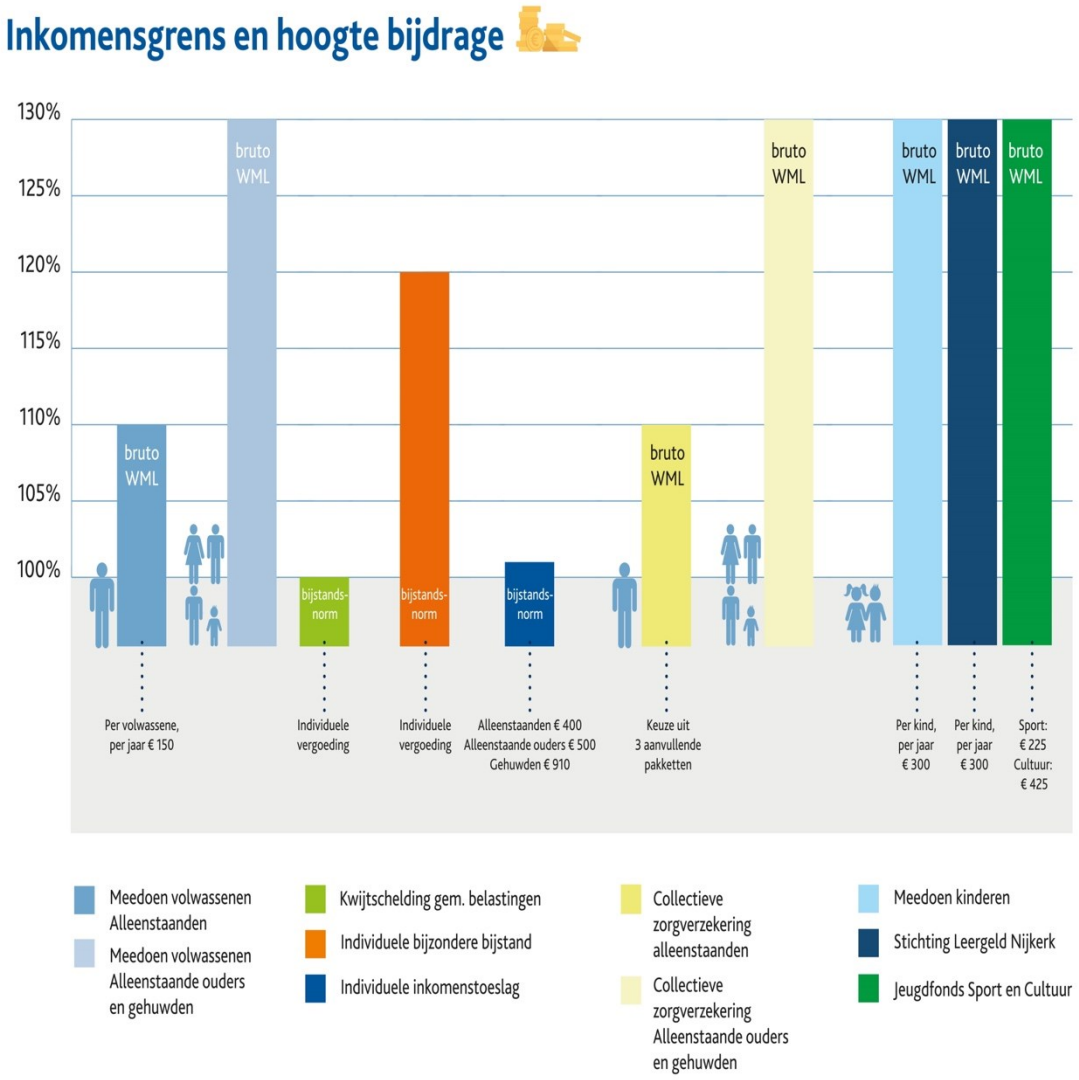
Hierboven werd al benoemd dat het Rijk de opstap naar werk vanuit de uitkering gemakkelijker wil maken. Zij wil dat de armoedeval geen beletsel is. Op dit moment gelden er in de Participatiewet verschillende regels rond bijverdienen. Dat zorgt voor verwarring. Daarom komt er één duidelijke regeling: voor iedereen geldt een volledig jaar waarin bijverdiensten voor 15% buiten beschouwing blijven. Bijverdienen wordt zo lonender maar wellicht nog belangrijker: volledige uitstroom uit de bijstand komt drie keer vaker voor bij hen die parttime werken naast de bijstand dan bij hen die helemaal niet werken. Wie door individuele omstandigheden zoals een medische beperking of mantelzorgtaken niet meer uren kan werken, kan een verlenging krijgen van deze regeling. Deze – en 19 andere maatregelen – moeten medio 2024 van kracht gaan. In de tussentijd is per 1 januari 2023 de kostendelersnorm aangepast. Tot die datum telden jongeren tot 21 niet mee bij het bepalen van de bijstandsuitkering, vanaf die datum geldt dat voor jongeren tot 27 jaar.

[4] Kamerbrief bij Synthesestudie niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen SZW, 28 maart 2023.

2. Situatie in Nijkerk

2.1 Overzicht minimaregelingen 2023

Hieronder volgt een overzicht van de minimaregelingen die de gemeente Nijkerk kent en de normen voor toekenning. Onder de afbeelding worden ze kort toegelicht.

Individuele Inkomenstoeslag (IIT)

Een individuele inkomenstoeslag is een toeslag die men jaarlijks kan ontvangen als men aan de volgende voorwaarden voldoet: 21 jaar of ouder, de pensioengerechtigde leeftijd nog niet bereikt, al twee jaar of langer een inkomen of uitkering op bijstandsniveau, niet te veel vermogen en geen zicht op inkomensverbetering. Het is een vrij besteedbaar bedrag, voor bijvoorbeeld goederen die met een

minimuminkomen soms moeilijk te betalen zijn, zoals een nieuwe koelkast of televisie. Er hoeft niet aangetoond te worden dat/hoe het geld besteed is.

. De individuele inkomenstoeslag bedraagt voor:

- een alleenstaande € 400,00;
- een alleenstaande ouder € 500,00;
- gehuwden € 910,00.

Collectieve zorgverzekering voor de minima (CZM)

Inwoners van de gemeente Nijkerk met een laag inkomen, kunnen deelnemen aan een collectieve zorgverzekering voor de minima (CZM) bij Zilveren Kruis. Deze verzekering bestaat uit een basis- én een aanvullende verzekering. De basisverzekering vergoedt kosten die de overheid heeft vastgesteld.

Meedoen Kinderen

Kinderen van ouders met een laag inkomen kunnen een gemeentelijke bijdrage ontvangen voor de kosten van sport, cultuur en onderwijs. Voor ieder kind tot achttien jaar is het bedrag € 300 per kalenderjaar. In de volgende drie situaties is er soms extra geld mogelijk:

- bij de geboorte van een eigen kind;
- voor een zwemdiploma voor een eigen kind vanaf vijf jaar;
- voor een ID-kaart voor een veertienjarig kind, dat nog geen geldig identiteitsbewijs heeft.

Meedoen Volwassenen

Inwoners vanaf 18 jaar ontvangen een bedrag van €150,- per persoon per jaar waarmee ze kosten voor sport en cultuur of sociale activiteiten kunnen bekostigen. De vergoedingsmogelijkheden zijn vergelijkbaar met de vergoedingsmogelijkheden voor kinderen.

Jeugdfonds Sport & Cultuur (JFSC)

Het Jeugdfonds Sport & Cultuur zorgt ervoor dat kinderen die graag willen sporten of aan culturele activiteiten mee willen doen, lid kunnen worden van een sportvereniging of culturele aanbieder. JFSC betaalt de contributie en eventuele sportkleding/attributen met als richtlijn voor sport € 225,- en voor cultuur € 425,-

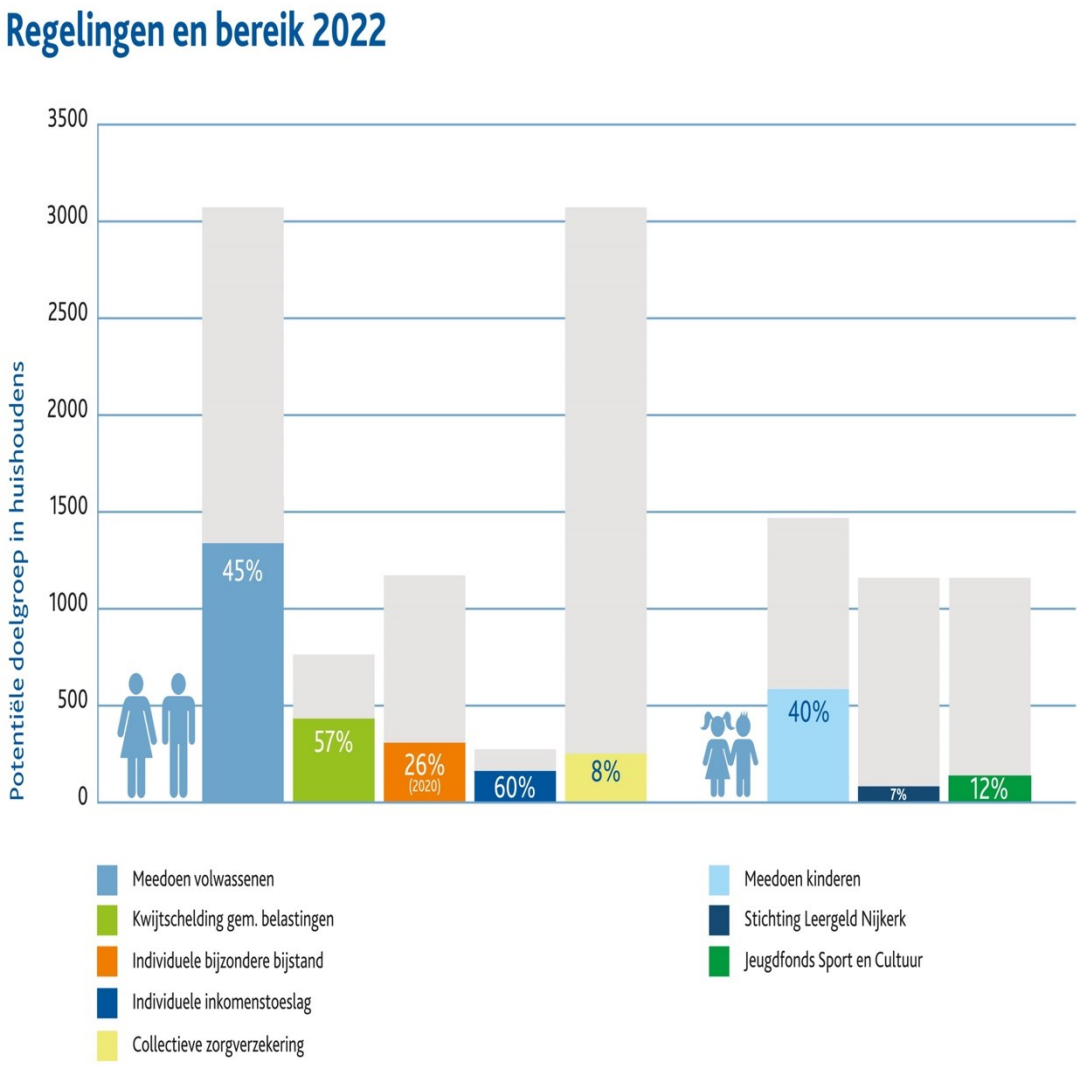
JFSC vergoedt rechtstreeks de contributie aan de vereniging/aanbieder. Als er geld over is van de € 225,-/€ 425,-, is er geen recht op een resterend bedrag.

Leergeld

Stichting Leergeld Nijkerk maakt het mogelijk voor kinderen uit gezinnen waar geldzorgen zijn om deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten. Hiermee voorkomen zij dat kinderen (4 tot 18 jaar) in de gemeente Nijkerk door geldgebrek niet mee kunnen doen. Gezinnen met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum (bijstandsniveau) komen in aanmerking. Dit kunnen gezinnen zijn die een inkomen uit een uitkering, dienstverband of onderneming hebben.

2.2 Cijfermatige informatie over gebruik maatregelen

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de geschatte omvang van de doelgroep per regeling en het daadwerkelijk gebruik ervan.

Wat opvalt in bovenstaand overzicht is dat een groot deel van de regelingen slechts beperkt benut wordt door de potentiële doelgroep. Bij de maatregelen gericht op kinderen is zelfs sprake van een afname in de afgelopen twee jaar, mogelijk als gevolg van de pandemie.

2.3 Analyse

Het onderzoek dat Kwiz in 2023 deed naar het gebruik van minimaregelingen in Nijkerk, levert op dat de regelingen en de daaraan gerelateerde middelen die Nijkerk kent vrijwel overeenkomen met die van andere gemeenten. Nijkerk hanteert echter een andere inkomensgrens: de meeste gemeenten hanteren een percentage van de bijstandsnorm als inkomensgrens, terwijl Nijkerk voor een aantal regelingen een percentage gebruikt van het Wettelijk Minimumloon. Daarnaast treedt de Individuele Inkomenstoeslag in Nijkerk eerder in dan bij veel andere gemeenten (twee in plaats van drie jaar als referteperiode). Al met al is het minimabeleid van Nijkerk daarmee ruimhartig, specifiek voor alleenstaanden en alleenstaande ouders. Ter relativering: wat minima vanuit rijksregelingen kunnen krijgen is veel substantiëler dan wat men van gemeenten kan ontvangen.

Wat verder opvalt is dat een deel van de regelingen in Nijkerk gemiddeld ongeveer op het landelijk niveau zit qua bereik. De IIT zit daar significant boven, een aantal andere regelingen juist significant onder. Een verklaring die als een rode draad door de aanbevelingen van bureau Kwiz loopt is (on)bekendheid met de regelingen en het vergroten van de toegankelijkheid daarvan.

Een belangrijke reden voor de gemeente Nijkerk om met bovenstaande inkomensgrenzen te blijven werken, is om de kans op armoede te verkleinen. Uit onder meer het onderzoek van het Nibud blijkt dat armoede zich niet beperkt tot de allerlaagste inkomensgroepen. Iets dat we ook al in de paragraaf over het landelijk beeld constateerden. Een (iets) ruimhartiger beleid, draagt daarmee bij aan de gewenste preventie bij bijvoorbeeld werkenden. Wij willen met minimaregelingen inwoners behoeden voor armoede en armoede-effecten. Indien een inwoner geen gebruik maakt van de minimaregelingen is de kans aannemelijk dat er onder financiële problemen ontstaan. Het hebben van financiële problemen heeft een grote invloed op de mentale toestand van een inwoner, vormt een belemmering voor participatie en leidt tot maatschappelijke kosten. Niet alleen de laagste inkomens (veelal uitkeringen) worden bereikt maar ook de arme werkenden. Daarnaast speelt de uitvoerbaarheid een rol. Toetsen op basis van netto bijstandsniveau in plaats van het huidige gehanteerde brutominimumloonniveau levert veel meer werkdruk op in de uitvoering door veel meer bureaucratie (er moet onder meer rekening worden gehouden met de kostdelersnorm). Dat gaat in tegen één van de uitgangspunten van het gemeentelijk beleid: minder bureaucratie. En: middelen die bespaard worden wanneer er wel een lagere inkomensgrens gehanteerd worden, worden dan (deels) besteed aan additionele uitvoeringskosten.

Aandacht behoeft het aanbrengen van samenhang van de drie regelingen Meedoen (inclusief Kindpakket), Jeugdfonds en Leergeld die door drie verschillende organisaties worden uitgevoerd: de lokale overheid, op provinciale schaal en door het particulier initiatief.

3. Kaders en doelstellingen

3.1 Gemeentelijke Ontwikkelagenda 2023-2026

De gemeente Nijkerk heeft haar visie zoals neergelegd in het coalitieakkoord geoperationaliseerd in een Ontwikkelagenda. In de Ontwikkelagenda worden maatschappelijke opgaven voor de komende jaren beschreven waar de gemeente zich de komende jaren op gaat focussen. Met het realiseren van het beleidsplan armoedebestrijding 2024 willen wij in elk geval handen en voeten geven aan de maatschappelijke opgave "Mensen hebben een bodem in hun bestaan". Hiermee willen wij ervoor zorgen dat mensen een goede basis in hun bestaan hebben, dus in de basis kunnen rondkomen. De afgelopen twee jaar is het gemeentelijk beleid door een extern bureau onderzocht.

Mensen hebben een bodem in hun bestaan

Het hebben van werk is elementair voor de bestaanszekerheid. Om dit te verwerven ligt de eerste verantwoordelijkheid bij onze inwoners en ondernemers. We zien het als onze verantwoordelijkheid als gemeente om eventuele belemmeringen om aan het werk te gaan weg te nemen. Oplossingen voor inwoners hierbij vragen veelal maatwerk en samenwerking tussen meerdere partijen.

Wij hebben samen met onze regiogemeenten, partners en ondernemers een belangrijke rol in het creëren van randvoorwaarden voor een succesvol economisch en arbeidsmarktbeleid. Voor mensen die, buiten eigen invloed, geen werk hebben of die om andere redenen niet zelfstandig in hun bestaan kunnen voorzien, biedt de gemeente een financieel vangnet en instrumenten om daar minder afhankelijk van te worden.

De situatie rond energieprijzen en inflatie maakt financiële kwetsbaarheid en armoedeproblematiek bij onze inwoners nog actueler. Meer specifiek richten we ons op het tegengaan van armoede en zetten we in op vermindering van laaggeletterdheid en taalachterstanden bij kinderen en jongeren.

We willen bereiken dat onze inwoners ervaren dat ze een bodem hebben in hun bestaanszekerheid en dat ze daar waar dat dreigt weg te vallen, de gemeente ervaren als een betrouwbare partner.

We gaan het volgende doen:
Nijkerk heeft de afgelopen jaren een sociale praktijk gebouwd waarbinnen deze maatschappelijke opgave al voor een belangrijk deel wordt gerealiseerd. We zien dat ook onze inwoners het de komende jaren moeilijker kunnen krijgen en dat aanvullingen en aanscherpingen op de huidige praktijk nodig zijn.

Daartoe nemen we ons de volgende activiteiten voor:

1. *We ontwikkelen een nieuwe visie op werk (optimaliseren van de randvoorwaarden voor een succesvol economisch en arbeidsmarktbeleid).*
2. *We ontwikkelen nieuw armoedebeleid.*
3. *We maken een uitvoeringsplan schuldhulpverlening.*
4. *We onderzoeken de volledige gemeentelijke ontschotting (via het Sociaal domein) bij de ondersteuning van de bestaanszekerheid van onze inwoners.*
5. *De integrale toegang wordt verder doorontwikkeld (via bijvoorbeeld de Doorbraakmethode) en we verkennen stress-sensitieve dienstverlening in de breedte van het Sociaal domein.*

3.2 Doelstellingen en randvoorwaarde armoedebestrijdingsbeleid

In het onderzoek van Kwiz wordt geconstateerd dat we een ruimhartig beleid hebben om onze inwoners te ondersteunen. Het nieuwe beleid zou ervoor moeten zorgen dat onze inwoners die deze ondersteuning nodig hebben, beter gebruik maken van de verschillende mogelijkheden die er voor hen zijn. Want we zagen in hoofdstuk 2 dat dat nu niet het geval is. Op basis daarvan formuleren we hier de volgende doelstellingen en randvoorwaarde van het armoedebestrijdingsbeleid.

Armoedevalverkleining
Met de constatering van onder meer het NIBUD dat armoede niet alleen speelt bij huishoudens met een sociaal minimum maar ook een probleem is van werkenden, is (of beter gezegd blijft) een ruimhartig beleid in Nijkerk de juiste insteek. Ook leidt het ertoe dat er van een armoedeval minder sprake is. Het verlagen van het inkomenscriteria is daarmee niet aan de orde.

Doeltreffend
Een groot deel van de mogelijke doelgroep benut de regelingen niet. Hoewel dat in de lijn ligt met het landelijk beeld, is dat ongewenst. Zorgen baart de afname van regelingen gericht op kinderen. Juist voor hen geldt dat kunnen participeren bijdraagt aan een gezonde ontwikkeling tot volwassene. Schaamte en onbekendheid met regelingen, speelt daarbij mogelijk een rol. Meer moet worden ingezet op het verlagen van drempels en communicatie met inwoners. Dit sluit aan bij de in paragraaf 1.2 genoemde aanpak van het Rijk.

Werken is de basis van bestaanszekerheid
Het volledig in eigen inkomen voorzien, is de beste manier om te komen tot bestaanszekerheid. Het armoedebestrijdingsbeleid wordt nadrukkelijk gekoppeld aan de uitvoering van de Participatiewet en het komen tot duurzame uitstroom. De door het rijk aangekondigde harmonisatie van bijverdienmogelijkheden wordt door de gemeente Nijkerk aangegrepen om hier specifiek op te sturen.

Uitvoerbaarheid
Eén van de principes van de gemeente Nijkerk is het tegengaan van bureaucratie. Voorkomen moet worden dat door wijziging van regelingen, de kosten van de uitvoering stijgen en minder middelen beschikbaar komen voor de doelgroep. Een belangrijke randvoorwaarde is dan ook uitvoerbaarheid.

Doel/ Randvoorwaarde	**Beleid**	**Indicator**
Verkleinen van armoedeval	Huidig ruimhartig beleid handhaven	Inkomensgrenzen
Doeltreffend	Meer laagdrempeligheid en communicatie.	Aantal gebruikers absoluut en relatief
Werken basis bestaanszekerheid	Invoeren uitstroompremie en gebruik bijverdienmogelijkheden	Aantal uitstroom naar werk
Uitvoerbaar	Handhaven criteria	Kosten uitvoering

4. Rol en verhouding lokaal particulier initiatief

Er is een grote variëteit aan vrijwilligersorganisaties op het gebied van armoedebestrijding. Sommigen bestaan al heel lang (met name vanuit een kerkelijke achtergrond), anderen zijn recent ontstaan. Hoewel zij zich allen richten op armoede en de gevolgen daarvan, hebben zij ieder hun eigen aanpak, methodiek en regels. Veel van deze organisaties hechten zeer aan de zelfstandige positie en willen geen inmenging van anderen of van de overheid. Ook willen vrijwilligers zich graag inzetten voor een eigen herkenbare organisatie, waar ze zich aan verbonden voelen. Verder geldt voor de vrijwilligers van deze organisaties dat hun werk vrijwillig is (het woord zegt het al) en hun inzet wordt beperkt door het aantal beschikbare uren (naast gezin, werk enzovoorts).

Noodfonds

Het Noodfonds van het Nijkerks Diaconaal Beraad heeft als doel het verlenen van individuele financiële ondersteuning aan hen die buiten de reguliere hulp vallen. Inwoners kunnen zich niet zelf aanmelden, dat gaat altijd via een doorverwijzing van een andere organisatie (Plangroep, SHM, Humanitas e.d.), gemeente of hulpverlener, zodat noodzaak en urgentie al min of meer onafhankelijk zijn vastgesteld. De hulp van het Noodfonds richt zich op personen die zeer dringend financiële hulp nodig hebben en ervaren dat andere hulpbronnen zijn uitgeput zoals:

- Mensen die zijn vastgelopen in allerlei procedures en niet meer weten hoe ze verder moeten handelen.
- Mensen die buiten de criteria vallen of voor wie de mogelijkheden daarvan ontoereikend zijn.
- Mensen die plotseling in financiële nood zijn geraakt en niet meer beschikken over geld voor primaire levensbehoeften of dringend gebrek hebben aan mogelijkheden om te voorzien in primaire en/of sociale levensbehoeften.
- Mensen die hun financiële situatie niet overzien of adequaat kunnen beheren en persoonlijke (budget)begeleiding wensen.

Voedselbank

Voedselbank Nijkerk (ondergebracht bij de Stichting Ezer) verstrekt voedsel en kleding aan degenen die dat het hardst nodig hebben. Het gaat wekelijks onder andere om meer dan 100 voedselpakketten. Zo'n dertig vrijwilligers werken hieraan maar sorteren ook kleding die uitgegeven wordt. De pakketten worden gevuld door giften van (plaatselijke) bedrijven in samenwerking met andere voedselbanken. Ook worden er gezamenlijke maaltijden bereid voor alleenstaanden en helpen de vrijwilligers cliënten met praktische problemen.

Humanitas

Humanitas Noord-Veluwe is onder meer actief binnen de gemeente Nijkerk. Zij ondersteunt mensen die in financiële problemen dreigen te komen of al zijn gekomen. Vrijwilligers helpen bij geldzaken, verzekeringen, toeslagen, invullen van formulieren, belastingen, het lezen van brieven, gebruik van computer, telefoon etc., achterstanden in betalingen, vragen rondom inkomen en uitkeringen, kwijtscheldingen en geven ondersteuning bij internetbankieren.

Samen met Schuldhulpmaatje en HipHelpt heeft Humanitas een pilot uitgevoerd: "Samen erop Vooruit", om het gebruik van de landelijke en plaatselijke regelingen te vergroten. Daaruit bleek

dat zo'n 30% van de door hen tot nu toe[5] benaderde doelgroep die in aanmerking komt voor een regeling daar geen gebruik van maakte.
Schuldhulpmaatje Schuldhulpmaatje (SHM) is onderdeel van het Nijkerks Diaconaal Beraad. SHM Nijkerk ontvangt 30 tot 40 hulpvragen per jaar. Hulpvragen komen onder meer binnen via Plangroep (gemeente Nijkerk), via het sociale team WMO, via de Voedselbank, woningbouwcoöperaties of diaconieën. Elke hulpvraag wordt, na een intakegesprek, door de coördinator, gekoppeld aan een maatje. Vervolgens begeleidt een maatje de hulpvrager, brengt de hulpvraag in beeld en gaat aan de slag met de financiële- of schuldenproblematiek. Het maatje begeleidt en steunt de hulpvrager gedurende het traject, maar neemt de verantwoordelijkheid niet over. Uiteindelijk is het streven dat er in- en overzicht is in de financiële huishouding, dat die weer op orde is en dat de hulpvrager dit zelf in de toekomst zo kan houden. SHM participeert in het project "Samen erop Vooruit" (zie bij Humanitas).
Sigma Welzijnsinstelling Sigma ondersteunt inwoners bij onder andere, geldzaken en schulden, regelingen en toeslagen, uitkeringen en inkomen, belastingen, formulieren en sociaaljuridische vragen. Zij doet dat zowel preventief als bij al ontstane (financiële) problemen. Daarbij is er aandacht voor aanverwante problemen zoals bijvoorbeeld laaggeletterdheid en eenzaamheid. Ook wordt er hulp gegeven bij het begrijpen van brieven/ rekeningen en het leren invullen van formulieren. Daarnaast begeleiden de beroepskrachten vrijwilligers die mensen helpen bij schulden en armoede.
Vluchtelingenwerk Vluchtelingenwerk Nijkerk begeleidt en adviseert vluchtelingen over het integreren in de Nederlandse samenleving. Een onderdeel daarvan is het financieel zelfredzaam worden. Vluchtelingenwerk doet dit door middel van de inzet van vrijwilligers.
Stichting Leergeld Stichting Leergeld Nijkerk maakt het mogelijk voor kinderen uit gezinnen waar geldzorgen zijn om deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten. Hiermee wordt voorkomen dat kinderen (4 tot 18 jaar) door geldgebrek niet mee kunnen doen. Gezinnen met een inkomen tot 130% (uit uitkering, dienstverband of onderneming) van het sociaal minimum (bijstandsniveau) komen in aanmerking. Vanuit Leergeld Nijkerk worden gezinnen geholpen aan bijvoorbeeld een tweedehands fiets of laptop of andere zaken die ervoor zorgen dat een kind mee kan doen met de rest van hun leeftijdgenoten en niet buitengesloten wordt. Dit onder het motto "Nu meedoen is straks meetellen". Stichting Leergeld werkt in Nijkerk onder meer samen met het Jeugdfonds Sport & Cultuur. Vanuit het Jeugdfonds Sport & Cultuur wordt de contributie van een sportvereniging betaald of muziek- of danslessen.

[5] April 2023.

Met onder andere bovenstaande organisaties participeert de gemeente Nijkerk in het financieel netwerkoverleg waar maandelijks informatie wordt gedeeld en activiteiten worden georganiseerd. In het rapport van Kwiz wordt geadviseerd om dit overleg te intensiveren en te investeren in meer gezamenlijke acties. Eerder werd al geconstateerd om aan dergelijke structuren organisaties toe te voegen die armoedeproblematiek vroegtijdig signaleren zoals banken, woningcorporaties en deurwaarders.

Zoals uit bovenstaand overzicht blijkt, zijn een aantal van deze organisaties (zeer) actief in het stimuleren van het gebruik van bestaande regelingen, om het bereik te vergroten. Het ligt voor de hand om als gemeente Nijkerk op dat vlak (en wellicht ook op veel meer terreinen) de krachten te bundelen.

5. Aanpak en maatregelen

Hieronder volgen (geclusterd per doelstelling en randvoorwaarde) de huidige en nieuwe maatregelen waarmee de gemeente Nijkerk haar beleidsdoelen wil realiseren. De maatregelen gericht op communicatie en drempelverlaging worden in hoofdstuk 6 behandeld.

Verkleinen van armoedeval

A. Handhaven collectieve zorgverzekering

Het gebruik van de huidige regeling collectieve zorgverzekering is gering (slechts 8% van de potentiële gebruikers) maar nog steeds voor meer dan 250 huishoudens een nuttige voorziening. De uitvoering ervaart dat sommige gebruikers het belangrijk vinden dat de gemeente “een verzekering heeft”. Dat geeft vertrouwen. Er is om die redenen nu geen noodzaak deze regeling te wijzigen of af te schaffen.

B. *Inzetten middelen energie-armoede*

Energiearmoede treedt op wanneer mensen meer dan tien procent van hun inkomen besteden aan energie. Naar schatting waren er in 2021 zo'n 812 huishoudens met energiearmoede in Nijkerk. De verwachting is dat dit aantal steeds verder toeneemt. Inmiddels zou één op de zes huurders van de Woningstichting Nijkerk moeite hebben met het betalen van de rekeningen. Woningstichting Nijkerk en de gemeente Nijkerk hebben samen een plan gemaakt om huizen met een slecht energielabel aan te pakken. De gemeente biedt energiebesparende hulpmiddelen aan en zorgt dat die ook daadwerkelijk geplaatst en gebruikt worden.

C. Referteperiode individuele inkomenstoeslag (IIT) van twee jaar handhaven

De referteperiode voor de IIT van twee jaar handhaven, is onderdeel van het ruimhartig beleid.

D. Handhaven inkomenstoets

Met de constatering van onder meer het NIBUD dat armoede niet alleen speelt bij huishoudens met een sociaal minimum maar ook een probleem is van werkenden, is (of beter gezegd blijft) een ruimhartig beleid in Nijkerk de juiste insteek. Ook leidt het ertoe dat er van een armoedeval minder sprake is. Het verlagen van het inkomenscriteria is daarmee niet aan de orde.

Doeltreffend

E. De doelgroep in beeld

Integraal werken blijft een belangrijke bouwsteen om een goed beeld te hebben van armoedeproblematiek. Dit gebeurt al en blijft een belangrijk onderdeel van het inzichtelijk krijgen van multidisciplinaire problemen. Consulenten checken nu al bij bepaalde aanvragen of men ook in aanmerking komt voor andere regelingen. Dat is onderdeel van de integraliteit van de loketten.

Ook levert de persoonlijke benadering van onze ketenpartners en hun vrijwilligers een belangrijke bijdrage aan het in beeld brengen van de doelgroep.

Daarnaast is - gezien de schaal van de gemeente Nijkerk - het toevoegen van variabelen (en daaraan gekoppelde prestatie-indicatoren) aan het dashboard om de doelgroep te monitoren, een belangrijke

bouwsteen voor beleid en aanpak. Hier wordt nu al in het kader van de Participatiewet aan gewerkt. Uitbreiding leidt niet tot substantieel hogere uitvoeringskosten.

Werken basis bestaanszekerheid

F. Premie bij uitstroom naar werk

Werken loont en is één van de belangrijkste manieren om uit armoede te komen. Daarom wordt als stimulans een premie van verstrekt bij duurzame (minimaal zes maanden) uitstroom uit de bijstand bij een beroep op de bijstand van minimaal een jaar. Bij een salaris wat significant hoger is dan de bijstandsnorm, zouden veel financiële regelingen wegvallen wat het verschil tussen bijstand en minimumloon klein(er) zou maken. Dit geldt overigens met name voor samenwonenden/gehuwden. Ook om de effecten van deze zogenaamde armoedeval te dempen is deze premie een goed instrument. Dit wordt opgenomen in de nota “Visie op Werk”.

Uitvoerbaar

G. Herijking Meedoen-regeling, Jeugdfonds sport en cultuur en Stichting Leergeld

Omdat kinderen van minima aan drie regelingen kunnen meedoen, kunnen er mogelijk dubbelingen voor komen. En, omdat er niet gecontroleerd wordt of de middelen van Meedoen ook daadwerkelijk gebruikt worden voor hetgeen het bedoeld is, kan er oneigenlijk gebruik plaats vinden. Of dit ook echt het geval is, is onbekend en kon door Kwiz ook niet onderzocht worden. Kwiz geeft een aantal mogelijkheden om de regeling zo aan te passen dat oneigenlijk gebruik wordt tegengegaan.

Zoals al eerder gesteld is, levert (ook het) toetsen op basis van bijstandsniveau in plaats van niveau minimumloon meer werkdruk bij de uitvoering op door veel meer bureaucratie:

- Er moet onder meer rekening worden gehouden met de kostdelersnorm;
- Middelen die bespaard worden door een andere inkomensgrens, worden dan (deels) besteed aan uitvoeringskosten;
- De transparantie neemt af door de meer ingewikkelde berekening.

Het verstrekken van Meedoen in natura leidt tot een grotere druk op de uitvoering en het verschuiven van middelen van het bestrijden van armoede naar vergroting van de bureaucratie en dat is niet in lijn met het Nijkerkse beleid.

Vooralsnog wordt ingezet op het optimaliseren van de werkafspraken tussen de drie loketten om dubbelingen te voorkomen.

6. Communicatie

6.1 Algemeen

Als een rode draad door de bevindingen en aanbevelingen van Kwiz loopt het thema communicatie. Een groot deel van de potentiële doelgroep doet geen beroep op een regeling. Dat kan te maken hebben met onder meer:

- onbekendheid met de regelingen;
- de aanname dat men er niet voor in aanmerking komt.
- de toegankelijkheid van de regelingen: voor een deel van de doelgroep is de aanvraagprocedure te ingewikkeld en/of is het taalgebruik te moeilijk. Ondanks de beschikbaarheid van hulp daarbij, zowel van betaalde krachten als van vrijwilligers, staat dit een bredere benutting van de regelingen in de weg;
- de vrees dat een toeslag wordt teruggevorderd met alle ellende van dien.

Daarnaast wil een deel van de doelgroep geen aanvraag doen uit schaamte of omdat zij principieel geen beroep wil doen op de overheid, en mogelijk ook niet op het particulier initiatief. In principe is dat een vrije keus. Zeker wanneer het gaat om huishoudens met louter volwassene(n) die de gevolgen van hun handelen kunnen overzien, is dat te respecteren. Wanneer echter ook kinderen in het geding zijn, is dit ongewenst en is het gerechtvaardigd dat overheid en particulier initiatief proberen in gesprek te gaan met deze inwoners.

In de communicatie onderscheiden we twee sporen. Enerzijds richten we ons op professionals van ketenpartners en vrijwilligers en anderzijds op onze inwoners voor wie de regelingen zijn bedoeld.

6.2 Communicatie richting professionals en vrijwilligersorganisaties

Intensivering samenwerking met netwerkoverleg financiële hulpvragen
Met het netwerkoverleg financiële hulpvragen worden werkwijze, doel en aanwezigheid organisaties geëvalueerd. Indien nodig wordt de frequentie opgevoerd. Als gemeente trekken we (nog) meer dan nu gezamenlijk op bij acties om armoede te bestrijden, en meer specifiek: het gebruik van regelingen te vergroten.

Sociale kaart
De sociale kaart wordt permanent geactualiseerd en zo breed mogelijk onder de aandacht gebracht.

Samenwerking met vrijwilligersorganisaties
Zoals eerder genoemd, hebben Humanitas en Schuldhulpmaatje samen met HipHelpt de handen ineengeslagen om het bereik van de landelijke en lokale regelingen te vergroten. De gemeente Nijkerk sluit hier graag bij aan en gaat in overleg om elkaar hierin te versterken.

Middelen
Ter ondersteuning van de communicatie van professionals en vrijwilligers met inwoners uit de doelgroep bieden we een flyer aan. Dit is een van de middelen die we als onderdeel van de campagne voor inwoners uitwerken.

6.3 Communicatie richting inwoners
Een ruimhartige en doeltreffende aanpak zijn enkele belangrijke doelen van het Nijkerkse armoedebestrijdingsbeleid. Dit zien we ook als uitgangspunt van de communicatie richting inwoners. We stellen voor een communicatiecampagne in een uitvoeringsplan uit te werken in lijn met de campagne 'Geldzorgen, blijf er niet mee rondlopen'. Deze campagne startte december 2022 en liep tot en met maart 2023.

Communicatiemiddelen
In de campagne sluiten we zo veel mogelijk aan bij bestaande communicatiemiddelen, waaronder de eigen website, de gemeentelijke voorlichtingspagina, en de sociale media. En de kwartaalnieuwsbrief voor cliënten en ketenpartners niet te vergeten. Waar nodig en mogelijk wordt lopende informatie geactualiseerd. Dit geldt met name voor de website.

Aandachtspunten
In februari 2023 is de gemeente aangesloten bij de Geldfitcampagne. Hiermee lift Nijkerk mee op een landelijke campagne. Er is voldoende ruimte om gelijktijdig een eigen campagne te houden. Afstemming om doublures in middelen en planning te voorkomen is hierbij belangrijk.

We proberen aan te sluiten bij andere campagnes van de gemeente, bijvoorbeeld rondom verduurzaming,

Eén op de zes inwoners van Nederland is laaggeletterd. Daarnaast zijn er veel inwoners die moeite hebben om regelingen te kunnen begrijpen. Voor deze groepen is begrijpelijke communicatie vanuit de overheid een basisvoorwaarde om te kunnen participeren en gebruik te kunnen maken van regelingen. Sowieso moet communicatie op B1 niveau[6] zijn en waar mogelijk communiceren we door middel van pictogrammen voor uitleg.

De informatie over minimaregelingen, toeslagen, enz. op de gemeentelijke website is in december 2022 aangepast naar taalniveau B1. Dit gaat ook gebeuren met aanvragen en documenten. Meteen wordt dan bekeken of de aanvragen sowieso versimpeld kunnen worden. Als er een nieuwsbericht komt op de gemeentepagina over bepaalde regelingen waar inwoners gebruik van kunnen maken dan worden voor de groepen die moeite hebben teksten te begrijpen, aanvullende bijeenkomsten ingezet met ervaringsdeskundigen en worden maatschappelijke partners, zoals Vluchtelingenwerk geïnformeerd.

7. Financiën

Voor het armoedebestrijdingsbeleid wordt jaarlijks ongeveer € 780.000 uitgegeven. In onderstaande tabel worden de bedragen voor de onderdelen daarvan weergegeven. De individuele inkomenstoeslag (IIT) wordt niet apart geraamd maar is onderdeel van de post bijzondere bijstand.

Tabel: uitgaven armoedebeleid (in €)

	2022 begroot	**2022 realisatie**	***Waarvan***	
Meedoen Volwassenen	337.000	339.000		
Kindpakket	156.000	162.000		
			Meedoen Kindpakket	*118.000*
			St. Leergeld	*14.000*
			Jeugdfonds	*30.000*
Bijdrage aan CZV	68.000	68.000		
IIT		144.000		
Kwijtschelding belastingen	63.000	67.000		
Totaal		**780.000**		

We zien dat de realisatie van de posten die afzonderlijk begroot zijn, slechts een paar procent afwijkt van de begroting. Zo wijkt de realisatie van Meedoen Volwassenen maar € 4.000 af en van het Kindpakket slechts € 6.000.

Het is onze ambitie om met het inzetten van de maatregelen in hoofdstuk communicatie en drempelverlaging het bereik van de maatregelen onder het hoofdstuk aanpak en maatregelen stapsgewijs vergroten.

Effect maatregelen nota:
2024 5% extra benutting regelingen € 40.000
2025 10% extra benutting regelingen € 80.000

Met extra inspanningen verwachten we een hogere benutting van de voorzieningen van 10% in 2025 ten opzichte van de raming voor 2023. Mochten deze extra uitgaven gerealiseerd worden dan wordt dit in de Berap gemeld.

8. Conclusies en samenvatting

Nijkerk kent een hoeveelheid eigen regelingen die inhoudelijk niet echt afwijken van het landelijk beeld. Wel is het op een aantal punten **ruimhartiger**. Daardoor worden meer inkomensgroepen bereikt én is uitvoerbaarheid eenvoudiger omdat een toets op het niveau van een bepaald percentage van het minimumloon makkelijker te maken is dan op het bijstandsniveau. Inmiddels is er immers brede consensus over het feit dat armoede niet alleen iets is voor “de minima”.

Wat opvalt is dat een groot deel van de potentiële doelgroep geen gebruikt maakt van de regelingen. Dat is ook door het particulier initiatief gezien en zij zijn inmiddels gestart met initiatieven om het bereik te vergroten. Dat komt overeen met het uitgangspunt “**doeltreffend**” van de gemeente Nijkerk. Daarom sluiten wij waar mogelijk niet alleen aan bij deze initiatieven, en ondersteunen ze, maar we ondernemen ook zelf actie om tot betere benutting en bereik te komen. We zetten in op begrijpelijke communicatie en het verlagen van drempels.

Daarnaast blijft een belangrijk uitgangspunt dat **werken loont**, het is een effectieve manier om uit de armoede te komen. Daarom wordt het vinden van betaald werk om uit de uitkering te komen beloond met een premie.

Met extra inspanningen verwachten we een hogere benutting van de voorzieningen van 10% in 2025 ten opzichte van de raming voor 2023. Mochten deze extra uitgaven gerealiseerd worden dan wordt dit in de Berap gemeld.